

LU aģentūra “LU Latviešu valodas institūts”

Antons Breidaks

Darbu izlase

1. sējums

Rīga 2007

Satura rādītājs

Antons Breidaks. Foto.	3
Anna Rancāne. Latgaļu raksteiba.	5
Andris Vējāns. Volūdeņa.	6
Priekšvārds.	7
Anna Stafecka. Antons Breidaks (1932–2002)	8
Bibliogrāfija.	11
Fotogrāfijas.	21
Par Antonu Breidaku.	30
Igors Koškins. Ievērojamais latviešu valodnieks Antons Breidaks.	31
Антонс Брейдакс – выдающийся латышский языковед.	33
Pīters Jurciņš. Dīva mīrā.	38
Augšzemnieku dialekta latgalisko izlokšņu dialektālā leksika un tās vēsturiskie sakari.	39
Priekšvārds.	39
Ievads.	43
Dažas ziņas par baltu pirmvalodu un tās dialektiem.	43
Latviešu un lietuviešu dialektu cilme.	46
Par leksikas lomu salīdzināmajā valodniecībā.	49
I. Etimoloģija.	50
Iepriekšējas piezīmes.	50
Etimoloģiju alfabētiskais saraksts.	53
Secinājumi.	110
II. Piezīmes par semantiku.	112
Iepriekšējas piezīmes.	112
Semantiskie arhaismi.	113
Vārdi ar plašāku nozīmi.	115
Eifēmismi.	117
Vārdi ar šaurāku nozīmi.	118
Vārdi ar citu nozīmi.	119
Verbālā piedēkļa <i>da-</i> nozīmes.	119
Verbālā piedēkļa <i>pra-</i> nozīmes.	130
Secinājumi.	143
III. Leksiskās izoglosas.	147
Iepriekšējas piezīmes.	147
A. Latviešu valodas augšzemnieku dialekta latgalisko izlokšņu – sēlisko izlokšņu – kursisko izlokšņu – lietuviešu valodas leksiskās areālās izoglosas.	152
B. Latviešu valodas augšzemnieku dialekta latgalisko izlokšņu mantotās dialektālās leksikas vēsturiskie sakari ar senprūšu valodu.	192
C. Augšzemnieku dialekta latgalisko izlokšņu mantotās dialektālās leksikas sakari ar slāvu valodām.	195
Secinājumi.	199

Nobeigums.	205
Saīsinājumi.	206
Saīsinājumi literatūras citējumos.	206
Saīsinājumi valodu un dialektu nosaukumos.	209
Citi saīsinājumi.	211
Avoti un izmantotā literatūra.	213
Диалектная лексика латгальских говоров верхнелатышского диалекта и ее исторические связи. Краткие выводы.	225
Фонетика латгальских говоров латышского языка: диахрония и синхрония.	239
Предисловие.	239
Введение.	244
1. Из этнической истории восточной Латвии.	244
1.1. К вопросу о латгало-селонских и прибалтийско-финских этнических связях.	244
1.2. Литовцы в восточной Латвии.	252
1.3. Славянские национальности в восточной Латвии.	254
2. Языковая ситуация в восточной Латвии.	258
3. Значение данных этнической истории для истории языка.	260
Фонетика латгальских говоров.	262
1. Просодия.	262
1.1. Ударение слова.	262
1.2. Тип слога.	264
1.3. Слоговые интонации.	265
1.3.1. Система интонаций.	265
1.3.2. Прерывистая интонация в дифтонгах и дифтонгических сочетаниях.	267
1.3.3. Переход прерывистой интонации в нисходящую в дифтонгических сочетаниях.	275
1.3.4. Вторичные слоговые интонации.	276
1.3.5. Слоговые интонации в суффиксах.	277
1.3.6. Слоговые интонации в окончаниях.	280
1.3.7. Метатония.	282
2. Вокализм.	284
2.1. Из истории балтийского вокализма.	284
2.1.1. Гипотезы развития балтийского вокализма.	284
2.1.2. Реликты общебалтийского краткого гласного *o.	291
2.1.3. Реликты общебалтийского долгого открытого гласного *ō.	304
2.1.4. Оценка гипотезы Й. Казлаускаса и В. Мажжюлиса.	314
2.2. Перегласовки.	316
2.2.1. Палатальная перегласовка.	316
2.2.2. Сужение гласных *ē, *ō.	318

2.2.3. Судьба гласного *o.	327
2.2.3.1. Дистрибуция гласных o : a.	327
2.2.3.2. Судьба дифтонга *oi.	335
2.2.3.3. Судьба дифтонга *oi.	337
2.2.4. Позиционная перегласовка гласных e > a, ē > ā, i > y. . .	337
2.2.5. Изменение дифтонга ai > ei за согласными k, g.	342
2.2.6. Дифтонгизация долгих гласных *ī, *ī̄.	345
2.2.7. Судьба долгого гласного *ō.	350
2.2.7.1. Судьба долгого гласного *ō в подударных словах.	350
2.2.7.2. Судьба долгого гласного *ō в безударных словах.	353
2.2.8. Судьба гласных *e, *ē.	359
2.2.8.1. Вторичная перегласовка гласных *e, *ē.	359
2.2.8.2. Депалатализация гласных ä, ā̄ и дифтонга ie. . .	365
2.2.8.3. Перегласовка ä > ē и ā̄ > ē̄.	366
2.2.8.4. Перегласовка ä > ē и ā̄ > ē̄.	367
2.3. Качественные изменения гласных в безударных слогах.	368
2.4. Количественные изменения гласных.	369
2.4.1. Сокращение долгих гласных в подударных слогах.	369
2.4.2. Сокращение долгих гласных в безударных слогах.	369
2.4.3. Удлинение кратких гласных.	371
2.5. Синкопа.	376
2.6. Эпентеза гласных.	376
2.7. Стяжение гласных.	376
2.8. Вокализм конечных слогов.	377
2.8.1. Редукция конечных слогов.	377
2.8.2. Возникновение именных окончаний -ys, -is'.	380
2.8.3. Расширение гласных в конечных открытых слогах.	381
3. Консонантизм.	382
3.1. Ассибиляция индоевропейских палатализованных смычных согласных *k̄, *ḡ, *ḡh.	382
3.2. Палатализация и первая аффрикатизация.	384
3.2.1. Позиционная палатализация.	384
3.2.2. Первая аффрикатизация смягченных согласных *k', *g' и звукосочетаний *kj, *gj.	387
3.2.3. Изменение звукосочетаний *sj, *zj, *tj, *dj, *lj, *nj, *rj, *cj, *zj.	390
3.2.4. Судьба звукосочетаний *pj, *bj, *vj, *mj.	392
3.2.5. Поляризация согласных j и j'.	403
3.3. Судьба тавтосиллабического носового n.	407
3.4. Вторая аффрикатизация смягченных согласных k', g' и мягких согласных k̄, ḡ.	408

согласных <i>k, ģ</i>	415
3.5. Депалатализация смягченных согласных <i>r', š', ž', č', ģ'</i>	417
3.6. Веляризация и вокализация.	418
3.7. Ассимиляция.	418
3.7.1. Контактная регрессивная неполная ассимиляция.	420
3.7.2. Контактная регрессивная полная ассимиляция.	420
3.7.3. Контактная прогрессивная неполная ассимиляция.	421
3.7.4. Контактная прогрессивная полная ассимиляция.	421
3.7.5. Дистактная регрессивная ассимиляция.	421
3.7.6. Дистактная прогрессивная ассимиляция.	422
3.8. Геминизация.	424
3.9. Дисимиляция.	424
3.10. Дизреза.	426
3.11. Протеза и эпентеза.	429
3.12. Метатеза.	429
3.13. Глухость согласных в абсолютном конце слов.	430
3.14. Чередование звонких и глухих шумных согласных.	431
Краткие выводы.	455
Сокращения.	455
а) Сокращения периодических и продолжающихся изданий.	455
б) Источники.	459
в) Литература.	480
г) Сокращения названий языков и диалектов.	481
д) Прочие сокращения.	482
Принятые знаки и символы.	483
Ievads baltu valodniecībā, 1. daļa.	483
1. Baltu nosaukums.	487
2. Baltu valodu izcelsme.	495
3. Baltu hidronīmijas areāls.	499
4. Baltu etniskās grupas neolītā.	513
5. Baltu ciltis agrajā metālu laikmetā.	513
а) Švīkātās keramikas kultūras ciltis.	516
b) Rietumbalti.	516
1) Rietumbaltu uzkalniņkapu kultūra.	516
2) Prūšu izcelsme.	517
3) Austrummazūrijas kultūras apgabals.	517
4) Rietummazūrijas kultūras apgabals.	517
5) Akmens riņķu krāvuma kapulauki.	518
c) Дņепрас бalti.	518
1) Дņепрас бaltu evolūcija.	518
2) Juhnovas kultūras ciltis.	518
3) Дņепрас-Daugavas kultūras ciltis.	519
4) Augšokas kultūras ciltis.	520

d) Baltu perifērijas grupas.	520
1) Milogradas kultūras ciltis.	520
2) Piemares kultūras ciltis.	521
6. Migrācija baltu areāla iekšienē. Slāvu ienākšana Dņepras baltu zemēs.	521
a) Piemares kultūras cilšu migrācija.	521
b) Zarubincu kultūras ciltis.	522
c) Zarubincu kultūras cilšu pārvietošanās ziemeļaustrumu virzienā.	524
d) Dņepras balti I g. t. vidū un trešajā ceturksnī pēc Kr. dz.	524
e) Austrumgalindi.	525
f) Baltu migrācija uz mordviešu zemēm un Vidusvolgas apgabalu.	527
g) Rietumbaltu infiltrācija lietuviešu un latviešu zemēs.	529
h) Slāvu apmašanās Dņepras baltu zemēs.	529
7. Rietumbaltu ciltis agrajos viduslaikos.	530
a) Prūši.	530
b) Jātvingi.	531
c) Skalvi.	533
d) Kurši.	533
8. Austrumbaltu ciltis agrajos viduslaikos.	534
a) Lietuvieši.	534
b) Aukštaiši.	535
c) Žemaiši.	536
d) Latgaļi.	537
e) Sēļi.	542
f) Zemgaļi.	544
9. Pirmās rakstīto vēstures avotu ziņas par baltiem un baltu etnonīmu cilme.	545
10. Lietuvieši un latvieši.	551
a) Lietuviešu tautības un lietuviešu tautības valodas cilme.	551
b) Latviešu tautības un latviešu tautības valodas cilme.	553
Saīsinājumi.	557
a) Saīsinājumi literatūras citējumos.	557
b) Valodu un dialektu saīsinājumi.	563
c) Citi saīsinājumi.	564
Terminu skaidrojumi.	565
Ievads baltu valodniecībā, 2. daļa	567
1. Baltu valodu radniecība ar citām indoeiropiešu valodām	567
a) Baltu valodas un to piederība pie indoeiropiešu valodu saimes	567
b) Baltu un ģermāņu valodas	568
c) Baltu un slāvu valodu radniecība	569
2. Baltijas somu valodu ietekme baltu valodās	371
3. Baltu valodas	372
a) Senprūšu valoda	372
b) Jātvingu valoda	377
c) Kuršu valoda	381

d) Zemgaļu valoda	583
e) Sēļu valoda	584
f) Latgaļu valoda	585
g) Lietuviešu valoda	587
h) Latviešu valoda	589
1) Latviešu valodas dialekti un izlokšņu grupas, to cilme	589
2) Rakstu pieminekļi latviešu valodā	593
3) Latviešu valodas raksturīgākās īpatnības	594
Saīsinājumi	596
Saīsinājumi literatūras citējumos	596
Valodu un dialektu saīsinājumi	599
Citi saīsinājumi	600
Terminu skaidrojumi	601

Antons Breidaks.

Darbu izlase 1.

Iespiests SIA "Madonas poligrāfists"